

Retrat, 1955**Text: MARIA GARGANTÉ LLANES**

Lola Anglada (Dolors Anglada Sarriera)

1955

Llapis sobre paper

45 x 35 cm

Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 137.225

Dipòsit Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional d'Art

Els records de la meva infantesa m'han omplert tota la meva vida; no m'ha calgut cercar al defora, perquè tot ho he trobat en mi [...]. Aquest record m'atorga un viure alat i em dona una sensació de placidesa, de tranquil·litat: el meu esperit resta serè sempre, sense sensacions estranyes, ans amb una visió clara i dolça del món. I que em permet ser espectadora d'aquesta comèdia misteriosa que actualment juga tota la humanitat.¹

Maria Dolors (Lola) Anglada i Sarriera (Barcelona, 1892-Tiana, 1984) fou la il·lustradora més prolífica de la dècada de 1920 a Catalunya gràcies a la seva participació en revistes com *Feminal*, *Cu-cut!* o *Patufet*. Amb un perfil artístic polifacètic, des de pintora fins a ceramista o escultora, se la considera la primera dibuixant professional de l'Estat espanyol, alhora que també fou escriptora, principalment de narració infantil i juvenil. Des d'una joventut marcada per una gran vitalitat artística i les seves estades a París, farà gala d'un gran compromís polític catalanista i republicà, palesat en les il·lustracions a la revista *Nosaltres sols!* o la sèrie de dibuixos sobre la Guerra Civil.² Instaurat el règim franquista, va retirar-se a Tiana i l'any 1982 fou la primera dona en rebre la Creu de Sant Jordi.

Aquest dibuix emmarcat i fet amb llapis, procedent del fons del diari *Avui* i sense data precisa, presenta un rostre de noia jove o fins i tot una nena, que es correspon amb la majoria de figures femenines realitzades per Lola Anglada especialment després de la Guerra Civil. Serà a partir d'aquest moment en què l'artista abandonarà el tipus de dona més enèrgica que havia representat durant els anys vint per centrar-se en un arquetip de dona-nena ancorat en el passat, que té en la pròpia infància el paradís perdut i la referència constant.

Es tracta de rostres amb un denominador comú, que van des de les joves idealitzades que personifiquen les estacions de l'any fins a la dona que apareix al mural de rajoles *La família sitgetana*, que es correspon amb la imatge de dona noucentista i mediterrània, com les seves veremadores, puntaires o obreres.

Aquí, però, com que és només la representació d'una cara, la relació entre cos i entorn, tan important en la seva obra per la relació que estableixen els seus personatges femenins amb el món que els envolta, ha desaparegut. En aquest sentit, Aneta Vasileva fa incís en la importància que els jocs de mirades i el signficat de l'acte conscient de mirar tenen en les il·lustracions de Lola Anglada: mirades expansives i d'altres d'introspectives, de la casa cap enfora o des de l'exterior cap a l'interior més íntim, on la protagonista resta immersa en l'estatisme d'un somni amb els ulls oberts.³

Aquest és un rostre també poc emotiu i expressiu, propi de les seves il·lustracions, que no correspon a un retrat concret, sinó a un d'«universal» en l'imaginari de l'obra angladiana, però que especialment i de manera concreta recorda extraordinàriament alguna de les postals editades per Ars Maresme vers l'any 1950, per la qual cosa ens aventurarem a situar-la també en aquesta data aproximada.⁴

Un rostre infantilitzat, com de nina, que ens permet evocar les de la seva magnífica col·lecció, que va cedir a la Diputació de Barcelona i que avui forma part del Museu Romàntic de Sitges. Nines que restaurava, vestia i, d'alguna manera, «humanitzava», com feia també amb animals o plantes que representava als seus contes. De fet, les seves memòries estan plenes de referències al seu amor pels animals, la bondat dels quals contraposa amb la maldat humana. Fem referència a aquesta qüestió de la seva personalitat, amarada d'un cert panteisme, perquè aquesta creença en tot allò que té vida la vincula d'alguna manera, segons Núria Rius, amb la pintora Maruja Mallo, que pinta fascinants dones lliures, de la mateixa manera que Lola Anglada crearà el personatge de Margarida, un dels primers contes catalans amb una protagonista femenina construïda com a personatge autònom, intel·ligent i sense necessitat ni expectatives de protecció masculina.

Un darrer aspecte que podríem destacar del dibuix que ens ocupa són els cabells de la noia-nena, un xic rinxolats i que s'endevinen indòmits, de manera que no deixen de recordar la figura coneguda com El més petit de tots, símbol de la lluita contra el feixisme. Es tracta de la reelaboració que Lola Anglada va fer —en clau més andrògina— de l'escultura d'un infantó revolucionari amb granota miliciana que havia estat creada per Miquel Paredes per encàrrec del director del Comissariat de Propaganda, Jaume (Met) Miravittles, l'any 1937.

I és que la seva producció artística és indèstriable de les circumstàncies històriques i polítiques que visqué, tant per la seva implicació en el període republicà i la Guerra Civil, com per la seva autoreclusió a Tiana després de la guerra, on el seu art romandrà perennement en una mena de postnoucentisme que la feia mirar enrere tant des del punt de vista iconogràfic com estilístic. En aquest sentit, Núria Rius es referia a «la reclusió iconogràfica en la Barcelona dels segles XVIII i XIX», com a petjada del franquisme en l'art del moment,⁵ però també com a manera de fugir d'un món on se sentia estranya i evocar un passat estretament vinculat amb la infantesa i la joventut. D'altra banda, també podem constatar com ja durant les seves estades primerenques a París els seus contactes van estar sempre vinculats al món de la figuració i ella mateixa mantenia una postura molt crítica amb les avantguardes.

Lola Anglada era una dona amb veu pròpia que també prengué la paraula per escriure. A part de la literatura infantil i juvenil, la seva narrativa autobiogràfica està formada fonamentalment per tres llibres: *La Barcelona dels nostres avis* (1949), *La meua casa i el meu jardí* (1958) i *Les meves nines* (1983). Aquests tres volums constitueixen un marc ben explícit del seu món posterior a l'ensulsiada de la Guerra Civil: l'evocació d'un passat i l'autoexili en el món de la infantesa i un espai idíl·lic d'existència incerta, més present en la seva ment i com a mecanisme d'autodefensa que no pas en la realitat, que li era del tot hostil. Aquesta producció bibliogràfica es veu reblada per les seves *Memòries*. Si bé encara s'endevinen passades pel filtre de la por de postguerra i hi ha alguns aspectes que hi són obviats, constitueixen un magnífic retrat del seu univers personal i una guia privilegiada per entendre la seva obra: «M'he inventat una vida que em fa feliç, per això tant se me'n dona viure ignorada».⁶

Retrat, 1955 (detall), 1955. Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 137.225. Dipòsit Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional d'Art.

I és en aquest punt que volem concloure aquest petit estudi sobre una obra petita, posant-la un cop més en relació amb la importància que té la feminitat en l'univers figuratiu de la nostra artista, però també per preguntar-nos des de quina posició ella ens parla. Així doncs, per una banda és indiscutible la centralitat que té la figura femenina en els seus dibuixos de caire polític, siguin personatges d'acció o de resistència, i a part de les «heroïnes» creades per ella —la suara esmentada Margarida o la personificació de la revista *La Nuri*—, també feminitzarà els àngels, representant-los amb sinuosos pits de dona. Però el seu discurs i radicalitat són tan personals que també es fa difícil adscriure-la a una ideologia feminista sense fissures: La dona esdevinguda verge i màrtir per imposició de la seva època es presenta tan antipàtica com la dona d'ara, poca-solta i llibertina, potser en aparença. Des dels primers anys de la meua joventut, sempre m'he presentat tal com he volgut ser. Enamorada de la llibertat, des dels meus primers anys, m'he fet una vida al meu gust, per satisfacció meua i del pròxim; no he seguit correnties ni he volgut ser esclava del dir de la gent, perquè mai tampoc no m'ha interessat la vida privada de ningú. No he tingut mai por del dir de la gent ni de les amenaces de la religió. En tenir una bona moral cristiana n'hi ha prou. I aleshores estimar la llibertat per damunt de tot.⁷

En definitiva, com rebla la curadora Teresa Sanz en un dels estudis introductoris a les seves memòries, en Lola Anglada s'acompleix aquell aspecte del feminisme que deia que «allò personal és polític» per la seva vivència a contracorrent i de resistència a qualsevol discurs que no fos el que ella anava construint a partir de la pròpia experiència: «Ha estat, doncs, sempre la nena independent i rebel que no s'ha després mai d'una impertinent dimensió política. Per això resulta incòmoda a qualsevol ideologia patriarcal de dretes o d'esquerres. Allò que fa i que diu és “inapropiable” i, per tant, tota ella resulta in-apropiada».⁸

1. ANGLADA, Lola. *Memòries 1892-1984* (edició a cura de Núria Rius Vernet i Teresa Sanz Coll). Diputació de Barcelona, 2015, p. 384.

2. Aquests dibuixos formen part de l'exposició «Artistes compromeses amb la República 1931-1939» celebrada al Museu de Maricel de Sitges (abril-setembre de 2022), comissariada per Núria Rius Vernet i Julián Díaz de Otazu i amb la col·laboració d'Elina Norandi.

3. VASILEVA, Aneta Ivanova. «La meua casa i la meua ciutat. Representaciones socioespaciales de lo femenino en la ilustración gráfica de Lola Anglada Sarriera (1892-1984)» a *DE-construyendo identidades. La imagen de la mujer desde la modernidad* (Alba, Esther; Ginés, Beatriz; Pérez, Luis, ed.). Universitat de València, *Quaderns Ars Longa*, 6 (2016), p. 203.

4. La postal en qüestió apareix reproduïda al petit llibre biogràfic dedicat a Lola Anglada de la col·lecció Gent nostra, realitzat per Francesc Granell (1988, p.34). Lola Anglada també fou biografiada per Montserrat Castillo a *Lola Anglada o la creació del paradís propi*, Editorial Meteora (2000).

5. RIUS VERNET, Núria. «La veu estroncada de Lola Anglada Sarriera» (estudi introductor a les *Memòries 1892-1984* de Lola Anglada, Diputació de Barcelona, 2015, p. 27).

6. ANGLADA, Lola. *Memòries 1892-1984*, p. 354.

7. ANGLADA, Lola. *Memòries 1892-1984*, p. 348.

8. SANZ COLL, TERESA. «Silencis i correspondències feministes en les memòries de Lola Anglada. Una altra lectura» (estudi introductor a les *Memòries 1892-1984* de Lola Anglada, Diputació de Barcelona, 2015, p. 43).